

Slovenska Gospodinja

Izhaja vsako 3. soboto v mesecu
in velja posebej prejemana na
v a v leto 3 K. v a v

Leto V. V Ljubljani, 18. septembra 1909. Št. 9.

Uredništvo »Slovenske Go-
spodinje« je v Ljubljani, Mestni
a v a trg števil. 17 a v a

Močni in slabi spol.

Vsak človek ima toliko ugleda in toliko pravic, kolikor si jih zna sam pridobiti. To velja tudi za ženske. Moški svet se pri vsaki priliki ponaša, da je »močni spol«, ker svoj spol povišuje in sam sebe zelo spoštuje. Moški misli vedno o sebi, da je močan, pameten in važen ter to misel vbija tudi v glavo ženskam, četudi je morda prav toliko žensk pametnih in važnih. Tudi moč je lastnost le redkih mož, kakor je le malo žensk zelo močnih, a moški svet misli o sebi le vse najboljše in najlepše. Nasprotno pa je žena naučena, da misli o sebi le prav skromno, ponižno in da ima samo sebe za slabotno.

Svetovna kultura je hodila pač vedno le mimo ženske. Zato se je prijel žensk prilastek »slabi spol«. Kultura je podobna hlačam, ki jih sme nositi le mož; ženska jih ne sme nositi ali pa jih mora vsaj skriti. Kultura se spodobi le moškim, kakor se spodobijo hlače le moškim, — ženskam pa nikakor ne. Medtem ko se je mož v kulturi dvigal polagoma vedno višje, je ostala ženska na isti stopnji stare nekulturnosti. Čim bolj je rastla kultura, tem nižje je stala ženska, saj je bila razdalja med moško in žensko kulturo vedno večja, prepad med izobrazbo moškega in ženskega spola je postajal vedno globočji. Tako se je dvigal mož stalno višje nad ženo, mož je bil vedno bolj oddaljen od žene in žena je bila vsak dan manje vredna, manje izobrazjena.

Naravno je, da je morala tudi ženska samo sebe imeti za podrejeno stvarico, ki sme le s strahom in rešpektom gledati iz svoje globine visoko gori k možu. Nastale so postave, ki so podrejenost žene naravnost ukazovale ter prepovedovale, da bi se žene brigale za višjo izobrazbo in da bi zahtevale večjo svobodo. Kakor brezpravni sužnji ali kakor nedorasli otroci so bile ženske dolga stoletja po vsem svetu.

Le malokatera, navadno bogata, posebno krasna in izredno pogumna, se je mogla iznebiti duševnih verig, v katere je zaklepalo ženske — kulturno moštvo. Vobče pa so bile ženske umstveno zanemarjene; njih volja se je zatrla, njih višje sposobnosti se niso smele

razviti. Zato je ženski duh otrpnil, kakor otrpne človeški ud, ki je povezan in se ne more gibati.

Vsak nov pojav kulture je takoj potisnil ženo nižje. Dobra je bila ženska kvečjemu za kuhinjo in za otroško sobo. Ker ni imela žena za moža sicer nobene veljave, zato žena tudi samo sebe ni spoštovala ter je bila navajena, prenašati zaničevanje ali vsaj preziranje sveta. Mislila je, da mora biti tako, ker ne sme biti drugače. Izobraženosti, energije, samostojne volje, avtoritete in odgovornosti ni zahtevala zase, nego je mislila, da more imeti te lastnosti le moški. Ako pa je videla, da ima kakšna ženska tudi energijo, samostojno voljo, višjo izobrazbo ter neodvisnost v vedenju in govorjenju, takrat se je ženska sama čudila, jezila ter se zgražala. Zdelo se ji je, da se to ne spodobi, da je to za žensko neprimerno, nečastno, naravnost moško. Vse lepše lastnosti sme imeti le mož. Da, prepričana je bila, da ima te višje čednosti vsakdo, ki nosi hlače in pod nosom brke. Verovala je v moža kot naravni čudež tem bolj, ker ni imela sposobnosti, da bi samostojno kritikovala, da bi mogla kontrolirati in jasno presojsati.

Da, ženska se je začela celo upirati, ko so jo začeli isti moški siliti, naj se več uči, naj več zna in več razume. Moškim — vsaj naprednim in modernim — je bilo namreč končno ženske nevednosti že preveč; zato so želeli imeti izobraženih hčerâ in izomikanih soprog. A ženskam se je zdelo, da je možka zahteva po višji ženski kulturi proti ženski naravi. Svojih duševnih verig se je bila že toli navadila, da jih je ljubila ter jih ni hotela odložiti.

A bilo je med ženskami tudi več bistrovidnih in naprednih, ki so hrepenele po višji kulturi in po višji osebni svobodi. Dvignile so se in začele boj. Toda proti njim so se dvignili moški in — čudno, a razumljivo! — tudi ženske. Prvoboriteljce za ženske pravice, za višjo žensko kulturo, večjo žensko svobodo, večji ženski ugled, večji ženski zaslužek, te vrle ženske so našle sovražnike v starokopitnih možeh in v nazadnjaških ženskah. Smešili so jih, blatili, psovali, celó zapirali v ječe.

Največji odpor žensk proti ženskim pravicam se vidi še danes na Angleškem. Tu si stojé nasproti

Priporočamo Holinsko cikorijo!

radikalne naprednjakinje, ki zahtevajo ženske pravice z vso silo, javno, v listih, na shodih, s sprevidi po ulicah, z demonstracijami i. dr., ter konservativne nazadnjakinje, ki žele, naj bi ostalo vse pri starem. Na Angleškem je okoli 2 milijona več žensk kot mož. Dva milijona žensk ne more torej dobiti moža, zato morajo biti ženske samostojne in neodvisne, z vsemi pravicami do dela, svobode in napredka. Omožene, zaročene ali vsaj srečno zaljubljene ženske so proti ženskam, ki ne visé na moških ter se žele brez njih prebiti v borbi za kruh. Ženske nazadnjakinje se boje konkurence žensk, ker bi potem moško delo manje veljalo ter bi bil zaslužek moških manjši, ako bi tudi ženske smele delati in zaslužiti. A konservativke se tudi boje kulturnih žensk, ker ima izobrazena in za delo sposobna ženska za moškega eno lepo čednost več, kakor nevednica ponižnica.

To so torej vzroki, da so mnoge nevedne ženske kulturi in svobodi nasprotne. Ženska volilna pravica bi storila žensko šele celim človekom, pravim državljanom, a konservativke tega nočejo. Rajši so še nadalje brez ugleda in vpliva. Te ženske so podobne tistim nevednim kmetom, ki se puntajo proti šolam in ki so proti železnicam, proti vodovodom in proti vsakemu napredku. Šole le veljajo denar in jemljejo kmetom iz dela pastirje, pestunje in dekle. Železnice jemljejo zaslužek voznikom in gostilničarjem ter jemljejo njive, pašnike in gozde. Vodovodi so nepotrebna potratnost denarja, ker množé le davke in odpravljajo vodnjake, ki niso veljali nič, a so vendar napajali dolga desetletja ljudi in živino. — Čemu vse te novotarije? Tudi brez njih se je živelo srečno. A ti nevedni kmetje še ničesar ne vedó, da je možno iz skrajnega konca Evrope v nekaj urah telegrafirati poročila s pomočjo električne žice do skrajnega konca Azije, da je možno prav tako s pomočjo elektrike govoriti na razdaljo večdnevne vožnje, da se more n. pr. pogovarjati iz Trsta na Dunaj, da je možno zleteti v pol uri po zraku iz Francije na Angleško in da je možno z balonom jadрати preko Alp iz ene dežele v drugo. Ti nevedni kmetiči še ne vedo, da je dandanes možno gledati skozi človeško živo telo kakor skozi steklo, da je možno rezati človeško meso brez bolečin bolnika in da imamo danes stroje, ki napravijo sami v enem dnevu več dela, kakor ga je napravilo včasih sto oseb v več dneh. Kultura pač napreduje vzlic tem kmetom in proti njihovem zabavljanju.

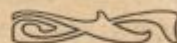
Kultura je kakor vodopad, ki ga ne ustavi nobena sila. In kultura prinese svobodo in vse človeške pravice tudi ženstvu. Četudi bo trajal boj za žensko enakopravnost še dolgo, gotovo je že danes, da bode ženstvo kmalu vendarle dobilo vse tiste pravice, ki gredó kot ženstvu enakovredni polovici človeštva.

Le od ženstva je odvisno, ali se doseže ta uspeh prej ali slej. Kar so dosegle ženske že v nekaterih državah, isto bodo mogle doseči še drugod, ako bodo

le tega vredne. Toda vredne bodo popolne enakopravnosti le takrat, kadar bodo v kulturi enako visoke, kakor moški. Kulturo pa si priboré ženske le z vztrajnim zahtevanjem, da se jim odpró brez razložka vse šole, ki so odprte moškim. Dandanes imajo vpliv in ugled tudi taki moški, ki so globoko pod izobrazenimi ženskami. Tega so krive le tiste ženske, ki so brez resnične izomike, brez svoje volje in brez živega zanimanja za vsa javna vprašanja.

Tudi Slovenke delujmo na to, da bode v naši domovini največ veljal oni, ki največ zna in največ dela! Potem se preneha doslej še žalibog opravičeno razločevanje med »močnim« in »slabim« spolom. Slovenke smo in bomo imele vedno toliko ugleda in toliko pravic, kolikor smo si jih in si jih bomo znale pridobiti.

Žalostno je, da smo doslej znale — toli malo!



Cipresni listi z groba Etelke.

Zložil A. Petöfy; poslovenil Al. Benkovič.

13. Na odru mrtvo . . .

Na odru mrtvo, blede
sem gledal te dva dni,
neme so bile ustne,
zatisnjene oči.

Poljubil sem ti čelo,
poprej tako krasno,
s poljubom prvim, toda
ogreló ni te to.

Poljubil sem ti glavo,
še zdaj miline cvet,
a čutil v dno sem duše,
da mrzla je kot led.

Poljubil prt mrtvaški,
nesrečni zástor ta,
ki me za vek je ločil
od mojega neba.

In zrl, kako krog krste
svit sveč se tresel je,
in videl voz mrtvaški,
ki te odnesel je.

Da, bil sem tudi zraven,
in slišal glas grozeč,
ko prst na tvojo krsto
se vsula je bobneč . . .

Vse to sem videl, slišal . . .
A noče mi v glavó,
dvomeč se povprašujem,
če nisem sanjal to?

In z nado se tolažim
in k vam hitim na dom,
mislječ, da lice tvoje,
uzrl še tamkaj bom.

Zamán za tabo vedno
ozíra se oko —
domov odidem tiho,
in jočem se bridko.

14. Stal pri njenem grobu sem . . .

Stal pri njenem grobu sem,
v misli tužne utopljen,
kakor soha tih in nem,
ves v žalobí izgubljen.

Tako žalosten stoji
na obrežju pomorščak,
vse morje mu vzelo je,
da sedaj je siromak.

15. Da bol človeka . . .

Da bol človeka more umoriti,
verjeti ti besedi ni kar nič;
če res to bilo bi, o, jaz že davno
kraj ljubice bi ležal kot mrlič.

Bol ni sekira ostra, ker življenja
z udarcem prvim še ne pokončá;
počasí bol razjeda, le od znotraj,
prav kakor črv, nikdar miru ne dá.

16. Kako življenje moje je bridkó . . .

Kako življenje moje je bridkó,
kar ljubico dejali so v zemljó!
Tako živim, kot cvet jesenski v vrti:
Če se najmanjša sapica vzbudi,
že velo listje cvetu odleti,
in trepetaje zrè nasproti smrti.

Prečesto zaleti se vame smrt,
kot zverí iz oči jej bliska srd,
besneč mi s kremplji borno srcè rani.
Usodo kolnem, kakor znam in vem,
zakaj nebesa kaže nam ljudem,
vstopiti pa nam trdovratno brani.
Sicer pa mirna bol je in molči,
da komaj vem, če duh mi še živi.
S prijatelji, ki k meni se vrstijo,
molčeč sem in le malo govorim —
nasprotno, kakor prej, se veselím,
kadar me zopet samega pustijo.

Večkrat brez smotra sèm in tja bežim,
in glej! pri grobu ljubice stojim —
nevidna moč me vedno tjakaj vleče.
Saj nade vežejo me z njim sladké:
Morda enkrat tam počí mi srce —
Oh ne, nikdar ne doživim te sreče! —

17. Kadar preveč trpim . . .

Kadar preveč od žalosti trpim,
iz mestnega vrvenja ven bežim,
in v tisti kraj obrnem svoj korak,
kjer dan in noč se sanja sen sladak.
A ko odbije ura polnoči
in med oblaki luna se blišči,
vse hipno tam iz spanja se vzbudi
in temno stanovanje zapusti.
V obleko belo vsakdo je zavít,
prežene pa jih stoprav dneva svit.
Sèm med grobove hodim jaz trpin,
v viharni noči srčnih bolečin.
In ko potem na grob predragi ta
mi lije iz oči potok solza,
in solzam vročim stok je družnik zvest,
za hip ostavi divja me bolest.

*

A pravi mir takrat šele bo zame,
ko poleg tebe ležal v dnu bom jame.



Milan Pugelj:

Jureš.

Sedemnajst let sem imel, v pripravnico sem hodil in tiste čase, ko se je dogodilo to, kar vam zdaj in na tem mestu pripovedujem, sem se mudil ravno doma — vas Uršno selo, tri ure od Novega mesta — na velikih počitnicah.

Poletje je bilo imenitno. Ravnoprav dežja in ravnoprav solnca, žito po njivah je zlatelo in šlo v klasje, da je bilo veselje, dela je bilo na vseh krajih in koncih čez glavo, pa so se ga kmetje polotevali z živahno in radostno vnemo in očito zadovoljnostjo nad letino, ki je tako čez vse mere dobro kazala.

In natanko ob tistem času, ko je bilo vsepovsod največ posla, ko človeku ni padla neumnost niti v sanjah in o polnoči v glavo, prav takrat se je zmislil bogataški kmet in samec Jureš na tako nespamet, da so se vsi tisti vaščanje, ki jih je stvar najmanj brigala, ščegetali za ušesi, pokašljavali, namigavali in se nasmihavali.

Kmet Jureš je bil že postaren možakar, lasje so mu bili že osiveli, tudi hrbet se mu je bil že nekoliko upognil. Na dolgih nogah je bil, pozimi in poleti v škornjih, ki so segali z golenicami preko kolen, preko prsi je bil precej širok, glavo je imel drobno in majhno, obraz gladkoobrit in skoro otročji, dlani kakor dvoje loparjev, ponavadi je kadil iz pipe, sedel pred hišo in premišljal nekaj takega, kar ni bilo nikomur znano.

Bogat je bil, lepo posestvo je imel, hišo v dva zidana konca, gostilno in žganjarno obenem in —

Najboljša je žvezdna cikorija!

tako so takrat dejali — tudi veliko denarja shranjenega nekje v mestu, kjer se za take stvari zanesljivo jamči.

Pomrlo mu je bilo vse. Oče, mati, stric in sestra. Odkar je umrla sestra, je imel sitnosti z gostilno. Nikogar ni bilo, da bi stregel ljudem. In gostje plačajo in hočejo, da se jim postreže. Posebno tisti iz mesta, ki pridejo ob nedeljah za kratek čas na deželo. Če se pozna na primer kje na kozarcu mušja pika, je nenadoma ogenj v strehi. Kakor bi bil slon v njem pustil svoje telesne spomine.

Take in enake sitnosti so privedle Jureša tako daleč, da je sklenil resno in trdno v najkrajšem času poiskati žensko osebo, ki se bo znala sukati med domačimi ljudmi in ob nedeljah in praznikih — če bo potreba tako nanesla — tudi med meščani, ki bodo prišli iz mesta sitnarit.

Iskal je okrog po par trgih in Novem mestu in nazadnje, ko je vse, kar je videl in izpoznal, prereševal sam zase po svoji pameti, se je odločil tako, da bo najboljša tista dekle, ki jo je ugledal pri Čebelarju v Kandiji, v stari in obratani gostilni na semanji dan, ko je prodal dvoje volov in kravo s tetom vred.

Bogvekako, a dogovorila sta se. Prišla je na Uršna sela, gospodarila po njegovi hiši, pela od jutra do mraka, in če so prišli mladi in veseli gostje v hišo, se je šalila z njimi kakor za stavo. Vsekrižem so se gnetli zanjo ob nedeljskih in prazniških popoldnevih vaški fantje in tudi marsikateri od vaških možakarjev si ni mogel ob takem času, ko se mu je vino malo razlezlo po žilah in mu razgrela kri, drugače pomagati, kakor da jo je potrepal po prijetno zaokroženih in kipečih bokih.

Tudi meni — sedemnajstletnemu mladiču — je bila všeč. Črne lase je imela, lep bel obraz z rdečimi ustnicami, črne oči. Prav taka se mi je zdela, kakor tiste dame in gospodične, ki sem jih srečaval med šolskim letom, ko sem taval razdolgočasen in lačen po ljubljanskih ulicah. Tudi hodila je tako: pregibala se z vsem životom, postavljala noge trdo na tla in visoke pete je nosila.

Izpočetka, ko je prišla v vas, se je tako zdelo, kakor bi se nekaj preobrnilo. Tako na primer, kakor bi zjutraj vstali, pa bi videli, kako stoji hiša tega in tega vaščana na slemenu. Pa je naglo vse skupaj minilo. Vaščanje so se nanjo privadili, in vse bi bilo zaspalo kakor pozabljeno od vekomaj usojeno. Nankrat pa se je pripetilo nekaj takega, česar ni nihče pričakoval.

V nedeljo po dopoldanski pridigi so dejali župnik na prižnici tako, da sta oklicana v prvo, v drugo in v tretje posestnik in gostilničar Matija Jureš in pri njem službujoča samska ženska, po poklicu natarica Zofija Meden. Če bi vedel kdo za kak zadržek, pa bi

naj prišel in povedal vse natanko, kako in kaj, pa se bo v božjem imenu vse razdrlo.

No, bilo ni nikogar, in drugo nedeljo je svatoval stari Jureš z mlado natarico Zofijo.

II.

Mesec dni po tisti poroki — nekaj takega se mi zdi, da je bilo — sem sedel vroče popoldne v Jureševi krčmi za staro javorjevo mizo. Srebal sem iz kozarca rdeče dolensko vino in se stepeval z dolgim in čopastim muhovnikom muh, ki so me rojema obletavale in se zaganjale zdaj v lica, zdaj v nos, zdaj v oči in zdaj naravnost v ustne.

Jureš je bil zunaj na polju, dekla je pomivala kuhinjsko posodo, mlada gospodinja Zofija je sedela tik mene na klopi, nekam bleda je bila v obraz, z desnico je oprijemala levi komolec, levi kazalec je upirala v lice in s palcem in s pestjo je podpirala svojo prijetno okroglo brado. Tudi od njene glave sem steval muhe in — če sem se je prejšnje dni dotaknil z muhovnikom kje zadaj krog ušes ali na sencu, se je prijazno nasmehljala, tisti dan pa se ni genila in taka se mi je zdela, kakor bi bila okamenela.

Pa je vendar izpregovorila.

»To ne pojde in ne pojde!« —

»Kaj ne pojde?« — sem vprašal.

»To življenje pri tem kmetu!« — je rekla, in jaz sem se nemalo začudil. Poglej jo! — sem si mislil. Nemara se je preobjela. Predobro ji gre, pa dobiva muhe kakor sita junica. Napasi in nakrmi jo do dobra, pa ti postane muhasta in znori in zbežlja! Ti jo pa lovi in se ubijaj za njo po robidovju in trnju in nazadnje še pazi, da te ne obode! Stari jo ima rad kakor vrag greh, kar iz rok ji zoblje kakor kilavo pišče, ona se pa zmišljuje toinono in se preobjeda.

»Mi, ljudje iz mesta« — je govorila naprej — »nismo, da bi nas kdo navezoval na kmete in enake zarobljene ljudi!«

Pa se je mnenje sprevrglo. Jaz — učiteljščni pripravnik — in ona, mestna natarica, smo kajpada ljudje iz mesta — sem si mislil, počeščenega sem se čutil in nenadoma se mi je zdelo, da govori ona precej dobro in pametno.

»Ne gre in ne gre!« — je ponavljala in se obrnila k meni. »Ti, Tine, poglej, nikogar nimam krog sebe ne na daleč, ne na blizu, da bi mu povedala, kako mi je vse narobe pri srcu in kako sem nezadovoljna. Ti, Tine, ali si že ti toliko pameten, da bi me razumel, ali pa da bi me vsaj poslušal in ne pravil okrog o tem, kar sem ti povedala!« —

»Kako bi napravil nerodnost, gospa?!« — sem se zavzel skoraj ogorčen in, kakor se je takoj pokazalo, z nazivom »gospa« ni bila zadovoljna.

»Nič, gospa,« je hitela z jokavim glasom — »nič »gospa«, le »Zofija«, »Zofija!« Oh, Tine, ko bi ne bil ti

še tako neumen, ko bi bil ti vsaj tri leta starejši, vsaj dvajset let star, da bi me malo, čisto malo razumel. Veš, on je tako ostuden in ima tako raskav in grd obraz in krvave krmežljave oči in zobe, nikoli umite, vse črne, umazane in zakajene. Fej! —

Stresla se je, in meni se je boljbolj dozdevalo, da jo razumem. Saj je res klavrno: eden tako čist in snažen kakor Zofija, drugi pa raskav in umazan in zakajen kakor Jureš! Ne gre skupaj, kajpa, da ne gre in nikoli ne pojde!

Še sam sem se stresnil, pa sam ne vem zakaj. Ona je videla in se sklonila bliže k meni.

»Vidiš,« — je dejala — »kaj ne, vidiš, kako je že to hudo, če si samo misliš, oh, in kakšno je šele v resnici!« —

Kar nenadoma se me je oklenila z obema rokama krog vrata, čelo je naslonila na mojo ramo in dobro sem čutil, kako so kapale njene solze na moj vrat in polzele po njem niže in niže. Še dvakrat, trikrat sem zamahnil z muhovnikom po zraku, pa sem odložil na mizo in sem se je še jaz oklenil z obema rokama in se izročil na milost in nemilost mušjim rojem, ki so naju obletovali. Naj lazijo po meni in me žro, da bodo site!

»Oh, ali razumeš, Tine,« — je vzdihovala mlada krčmarica in dvigala počasi solzno lice — »on se pritiska k meni — poljubljuje me — in ostuden je, grd —«

Zopet se je stresla, naslonila se nazaj na rame, jaz pa sem pritisnil svojo glavo k njeni, še tesneje sem se je oklenil, silno so me bile vznemirile njene solze in njeni poljubi, v mojem življenju prvi, ki sem jih prejel od mehkih ženskih ust. Pa kar nenadoma in ponedolžnem.

Toda ravno v tistem času je odprl duri njen mož Jureš. Vse je videl, obstal nekaj trenutkov na pragu, pa se kar vidno in brez besed upognil in skoro postaral. Nenadoma se je zopet nekako streznil, pograbil dolg krušni nož, ki je ležal tik duri na omari, se zaletel z njim v roki proti nama, držal ga visoko pod stropom, zamahnil ž njim po zraku, spustil ga kakor obnemogel ob tla, sključil se še huje, sesedel se na tla, zakril obraz z dlanmi in čudnovotlo zaihtel in se razjokal.

Jaz sem vstal in odšel skozi vrata, Zofija se je naslonila na mizo in strmela nekam kvišku proti stropu, Jureš je jokal in se najokal. Drugi dan, ko me je srečal nepričakovano in nezaželjen na poljski poti za vasjo, je imel zatekle in čudno krvavo vodene oči; zdelo se je, kakor bi plavale drobne punčice v umazanih mlakah.

Preko mene so nekam plavali njegovi izgubljeni pogledi, pa me je vseeno videl. Ustavil se je, gledal naravnost naprej preko moje glave in govoril z menoj z nekako poučljivim in vidno tožečim glasom.

»Fantè,« je dejal — »ti si še mlad in zato si neumen. Bebast si in sam ne veš, kdaj in kje prestopiš božjo postavo. Pa je sodnik in kralj, ki je od vekomaj do vekomaj in je nam pokazal pot pravice po svojih zakonih zato, da bi krivico spoznali in se je varovali, silovit in mogočen in ne daj Kristus, da bi on zavzdignil svojo šibo in te ošvrknil za tvoj greh. Poglej: eden njegovih zakonov pravi, da ne poželi žene svojega bližnjega. Pokliči si ga v spomin in ne ruši zveze, ki je sklenjena po božji postavi!« —

Še vedno je gledal predse v daljavo, in ko je utihnil, se je nenadoma stresnil, kakor bi ga stisnila nevidna sila nekje globoko v prsih. Še je spregovoril, a glas je bil izpremenjen, ubit in tožeč.

»Da bi tepel tebe, tepel njo — kaj mi pomaga!? Da bi jo ubil — kaj mi hasne?! Kako bi mučil tisto, kar imaš rad in zares rad!? Sebe bi trpinčil, sebe tepel, sebe ubijal! — Fantè — a — a — čemu?« —

Prijel me je z lopatastimi rokama za obe rami, strmel z odprtimi ustmi vame kakor preplašen in zmeden, spustil me nenadoma in izginil na stranski stezi med žitom.

III.

Kaj je meni treba te bedarije, kaj je meni mar Jureševa žena in njegove pridige? Vrag naj vzame vse skupaj! Ali sem jo jaz silil, naj joka in stoka ob mojih ramah?

Ježilo me je, ali ne! Poglejte: naj stari Jureš kaj željustne in potoži kakemu sosedu ali — Bog nas varuj vsega hudega in kačjega pika! — kaki sosedi, bo preplavila moja sramota vas kakor povodenj. Oče naj izve, pa bova presneto naglo gotova. Še sedaj stiska denarje, ko je mati zavoljo mene in mojih potreb od jutra do mraka nad njim in nima ne spredaj, ne zadaj povoda za tako ravnanje. Takoj bi me bil zadrvil in še s škornjem bi mi bil olajšal pot preko domačega praga. Pa bi bilo treba učenje obesiti na kol in po cesti naprej s trebuchom za kruhom.

Več me ni bilo v Jureševo krčmo. Če sem videl kje oddaleč mlado krčmarico, sem se ji umaknil. Toda je že vrag, ki povsod in vedno zgago dela, tako napravil in prikomandiral, da sva se našla na prav samotnem in pripravnem kraju in ob takem času, ko se mudi do dobra vsa vas na poljih in njivah.

V domačem čebelnjaku sem ležal zadaj za hišo na stari in polpodrti postelji, v leseni strop nad sabo sem gledal in srkal vase prijetni duh po medu in satovju. V enakomernem brenčanju čebel in sredi vsega tistega miru, ki vlada ob poletnih popoldnevih po naših kmetijah, se je naenkrat pojavil ženski glas, ki je hotel mojo mater. Spoznal sem ga takoj, a se nisem maral oglasiti in sem se potajil kakor preplašen hrošč. Dve kokoši sta se bili izgubili. Ena grahasta, ena pa taka, ki ima tako veliko rožo kakor petelin in perje

Zahtevajte Ciril-Methodovo cikorijo!

kakor fazan. Včeraj sta še bili pri hiši, danes jih pa ni ne v nebo, ne v zemljo.

»Ne bo je,« — sem si mislil — »do mene je gotovo ne bo!« — Pa jo je menda sam satan pripeljal prav v čebelnjak in še prej, kakor sem si mislil.

»Glej ga, Tinček, a, tukaj si!« — je prijazno pričela in kar hipoma sta bili pozabljeni obe kuri. »Zakaj te pa ni nič blizu? Ali si se vjezil na nas, ali ti je moj dedec kaj rekel? Le ti se njega kar čisto nič ne boj in tudi nič se ne oziraj nanj! Če mu ni prav, pa si naj pomaga!« —

Naenkrat je sedela tik mene, nekam prijazno žalostno se mi je smehljala in vse po malem tožila svoje zakonske težave. Jureš je mrcina, da se Bog usmili. Njej se tako strašno studi, da ni mogoče nikomur dopovedati. Gleda kakor bolan maček, obraz ima tak kakor posušena redkev, kadi in tudi tobak grize z zobmi, diši pa ravno tako kakor plesniv kruh. Zdaj spi ona že dolgo sama zase zgoraj v frčari, on pa hodi spodaj po hiši včasih vso noč, kadi iz pipe in kašlja obenem, ker ga je pričela v zadnjem času tudi naduha. Zalezuje jo pa na vseh koncih in krajih in vedno smrči za njo kakor obad za konjem. No, Bog ga vzemi iz njenih ram in mu dodeli zavoljo skorajšnje in nagle smrti nebeško kraljestvo.

Prijetno klavrno je čevrljala in tožila nad mojim obrazom in — vse sem pozabil, kar in kakor sem bil že prej zaradi nje sklenil, prav nalahko se mi je zasmilila izpočetka, potem pa čedaljebolj.

»Ti revica, ti!« sem ji rekel in jo pomiloval in tolažil.

Pa se je prikazal Jureš, kakor bi bil zrastel v tistem trenutku iz čebelnjakovega praga. Planil je preko naju in mahal z lopatastimi dlanmi od desne in od leve in klel, kakor še ni bila nikoli njegova navada.

IV.

Drugo jutro sem se odpeljal nazaj proti Ljubljani. Na vse sem bil pripravljen, čakal sem vsak trenotek, kdaj izbruhne na dan pohujšljiva novica, pa je ostalo vse tiho in postarem.

Hlapec je zjutraj zapregel domačega sirca, oče je dvignil na starikav koleselj črn kovčeg, mati je brisala s predpasnikom solze in moji trije mlajši bratci so zajokali vsi obenem kakor na povelje.

Zavila sva iz vasi proti gozdu, ki se je širil na tistem kraju na levi in desni dolenske ceste, naglo je tekel sirec, koleselj je drčal za njim in enakomerno poškrpaval. Pa je hlapec naenkrat nategnil vajeti, ustavil konja, gledal na desno v stran, snel z glave klobuk in se pokrižal.

»Kaj se pa križaš, Boštjan?« — sem ga vprašal in se mu čudil.

»Glej,« — je dejal — »tamle na tistem gabru nekdo visil!« —

Pogledal sem za njegovo roko in sem videl. Tudi z voza sem stopil in šel bliže. Pomislite, ljudje božji! Jureš je visel: dolg, še daljši kakor prej, visoke škornje na nogah, ob sebi dlani kakor dvoje črnih loparjev, glavo upognjeno, oči krvave, steklene, izbuljene, široko odprte, usta ravno tako, brada zapičena nekam globoko v prsi — —



Kraljica Jelena o vzgoji.

Italijanska pisateljica Zofija Bisi-Albini pripoveduje o vrli Črnogorki, sedanji italijanski kraljici kot vzgojiteljici. »Prišla nisem h kraljici, marveč k materi,« — piše Bisi-Albini. »Njena priprostost, njena navada, govoriti o otrokih, vedno le o otrokih, se zdi nekaterim damam pretirana; druge pa le obžalujejo, da ne pridejo ž njo bolj pogosto v dotiko, ker bi se iz njenih opazk, vtiskov in izredno globokih in finih misli o vzgoji otrok marsikaj naučile.

Italijanski kraljevski otroci žive ves dan v vrtovih kvirinala t. j. dvora. Ginljiva je njih ljubezen do cvetlic; to ljubezen do lepe narave jim je vcepila kraljica Jelena.

»Človek pri otrokih lahko vse doseže, kar hoče,« — pravi kraljica; »o takih sem sanjala, take otroke sem hotela imeti — in take imam. Jaz ne verujem, da bi bili resnično slabi otroci na svetu. Vse, tudi take s slabo naravo v svoji krvi, lahko naredimo dobre. Treba jih le bolj ljubiti kakor druge; treba jih odgojiti v solncu, zraku in veselju.«

Na obrežju morja se igrajo bose mlade princeze in mali princi tekajo po travnikih in se vesele krasne narave ter vsega, kar je ustvaril Bog v veselje otrok: vode, neba, sadja, cvetja, ptičkov, pisanih kamenčkov, štirinogatih živali in žuželk.

»Sključeni stoje z ročicami na kolenih ter opazujejo cvetlični grm,« je dejala kraljica, »prav tako kakor gledajo v gnezdo malih ptičkov, ki široko odpirajo svoje kljunčke. Prepričani so, da se cvetlice prav tako gibljejo, tresejo, smejejo in trpe kakor živa bitja. Nekega dne so videli, kako je neki deček neusmiljeno bil po travnih bilkah in cvetkah. Bili so vsi trdi od bolesti in so skoraj jokali. »Koliko so morale trpeti uboge cvetlice!« so zdihovali potem.

»Pred tremi dnevi« — je pripovedovala kraljica — »je prišel mali Humbert v to dvorano in je videl odtrgano cvetico na divanu. »O, rastlina je izgubila svojega otroka!« je rekel in je prosil, da bi smel zlezti na divan in nesti cvetko nazaj rastlini. »Gotovo je srečna, da je zopet pri svoji materi,« je dejal potem ves zadovoljen.

Na vprašanje, ali ni mali princ nikdar razposajen, je odgovorila kraljica: »O pač, včasih že. Toda poizkušam ga pravočasno odtegniti temu. Mislim, da moramo v takem slučaju me matere postopati, kakor da bi videle svoje otroke na robu propada. Če vidim porednega otroka, nikdar ne vem, ali je tega kriv on sam, ali njegova okolica. Jaz skušam otroke takoj spraviti na druge misli, če hočejo postati razposajeni. Pred nekaj dnevi je bil mali Humbert malo poreden; poizkušala sem ga takoj raztresti in sem rekla: »Urediti hočem svojo knjižnico, kdo mi bo pomagal?« »Jaz!« je zaklical Humbert in je šel z menoj. Ko je bil kmalu nato ves zaverovan v svoje delo in je bil srečen, da mi more koristiti, sem mu rekla: »Kako vrl mal možiček je tu pri svoji mamá! Kar veselje je gledati ga, kako ljubeznivo in pridno dela. Če pomislim, da je še ravnokar...« Ni me pustil izgovoriti: »O mama, to je bil pa neki drugi otrok, veš!«

»Otrok je prav kakor cvetlica, ki je ne smemo pretrdo prijeti,« je nadaljevala ta občudovanja vredna mati, »sicer jo pokvarimo. Le če otroku česa manjka ali če grdo ravnamo ž njim, se popači. Zato se mi otroci ubogih ljudij tako smilijo. O, če bi vsaj vse žene brez otrok vzele po enega otroka iz ubožnih rodbin ali iz najdeniščnice k sebi, koliko manjše bi bilo število nesrečnih ljudij na svetu!

»Princeso Jolando sem vzela letos prvokrat seboj v otroško zavetišče. Nimam namreč rada, da bi se otroci prehitro seznanili z resnobo življenja; saj pride čas, ko jo spoznajo, sedaj pa jim nič ne koristi, če dobe prezgodaj take vtiske. Za sedaj je samo to njih pravica in njih dolžnost, da zrastejo zdravi, veseli in krepki, da bodo mogli pozneje kljubovati vsem neprijetnostim. Vendar pa že vedo moji otroci, da je na svetu mnogo nesrečne dece, ker vedno vidijo, kako se jaz bavim ž njo in le žele, da bi bili tudi oni kmalu odrasli in bi mi mogli pomagati. A tudi sedaj mi že pomagajo, kolikor morejo. Mala Jolanda je imela že s šestimi leti šivalni strojček; in od tedaj zarobi vsaki dan 12 robcev za uboge otroke. Prepričana je, da delajo vse bogate deklice tako ter da ni treba le ob gotovem času jesti in spati, marveč treba prav tako zvršiti svojih 24 robov.

»Če včasih pokušam v zavetiščih juho, meso in prikuhe ter spoznam, da so jedi slabo prirejene ali premalo slane, tedaj se mi je večkrat primerilo, da so rekle gospe ali nune: »O, pomislite vendar, česa so bili otroci vajeni; za te je še to predobro.« To je jako čuden odgovor. Prav zato, ker so bili vajeni le slabega, jim moramo dati to, česar doslej niso imeli. Zdi se mi, da zanje ni nič predobro ali prelepo.

»Mala Jolanda, ki je bila takrat stara 6 let, je vzkliknila nekega dne: »O, kako sem se že naveličala te igrače, tako grda je postala, mamá, daj jo kakemu revnemu otroku.« Odgovorila sem jej vsa iznenadena, da igrača nikakor ni dobra za revnega otroka, če njej

ne ugaja. Nasprotno mora dati takim otrokom, ki nikdar ničesar ne dobe, kaj prav lepega. Leto pozneje, malo pred Božičem, sem rekla otrokom: »Začeti moramo misliti na božična drevesa; saj veste, koliko je bolnišnic in zavetišč za uboge otroke; prav hiteti bo treba. Jolanda je postala takoj vsa resna in je odgovorila: Pomisliti moram, katera igrača mi najbolj ugaja, da jo dam za uboge otroke.«

Kraljica Jelena je vzor prave in dobre matere, ki naj bi nam bila vsem svetel vzgled!



Iz ženskega sveta.

Tolstoj o enakopravnosti žene. Gospa Dobrotina, boriteljica za žensko enakopravnost z moškimi, se je obrnila na slavnega ruskega pisatelja Tolstega z vprašanjem, kako misli on o tej enakopravnosti. In Tolstoj je odgovoril sledeče: Za vernega človeka, zlasti za kristjana sploh ni vprašanja o neenakopravnosti med možem in ženo, ker v vsakem človeku brez razločka spola biva po Kristovem nauku božanstvo, sin božji, in torej ne more biti govora, da bi bilo to božanstvo v enem človeku več v drugem manj, nego nastopa enako pri moških in ženskah. Če tudi so razločki v nižjih lastnostih človeške narave, kakor n. pr. večja telesna moč ali večja materinska ljubezen, vendar ne more biti zato v glavnih lastnostih nikake razlike.

Klub Poljakinj v Parizu. Ko se je razbilo poljsko kraljestvo, je bežalo mnogo poljskih izselnikov na Francosko, zlasti v Pariz. Poljske žene, osobito aristokratke so zavzemale na francoskem dvoru odlično mesto, za kar je najboljši primer gospa Walewska, prijateljica Napoleona I. in pa Kunigunda Bialopioti-ovičeva. Pa tudi še danes saloni odličnih Poljakinj v Parizu niti najmanj ne zaostajajo za saloni francoskih visokih dam. Zares lepo nalogo pa vrši »Klub Poljakinj« v Parizu, na čelu mu kneginja Ljubomirska. Ta klub podpira nadarjene Poljake ter skrbi, da se dostojno proslavljajo znameniti možje-Poljaki. V veliki meri je zasluga tega kluba, da se postavi v Parizu spomenik Mickiewiczu, slavnemu poljskemu pesniku; sploh porablja ta klub vsako priliko, da pokaže Francozom svoje velike može ter da koristi narodni stvari. Poljakinje v Parizu so priredile razstavo poljskih umetnikov, seznanile so Francoze s svojim slovstvom in so utrdile v francoskem izobraženem svetu mnenje, da mu je poljski narod po svoji kulturi in po svojem čustvovanju najbližji.

Kraljičini otroci. Italijanska kraljica Jelena, hči črnogorskega kneza Nikole, je osnovala celo kolonijo siromašnih otrok, ki se zanje briga z uprav mate-

Najboljša je ljubljanska žitna kava!

rinsko skrbnostjo. Ti otroci se hranijo in oblačijo na kraljičine stroške. Sedaj je poslala kraljica Jelena »svoje otroke« na počitnice v morsko kopel Santa Marinella. V kopališču imenujejo te otroke, ki jih je 80 dečkov in deklic, splošno le »kraljičini otroci«. Nadzirajo jih izkušene učiteljice. Nastanjeni so v malih hišicah, ki jih obdajajo vrtovi s pogledom na morje. Vrtovi so krasno urejeni, polni cvetic, stezice pa so posute z belim peskom. Ob vhodu je napis: Primorska kolonija princeze Jolande (tako se imenuje hčerka kraljice Jelene). Za vratni se skriva star vratar, dobričina, ki ima strogo paziti, da se ne prikrade v hišice kak nepoklican gost. Otroci se v vrtovih veselo igrajo, smejo se in prepevajo.

Danske ženske — volilke. Letos poleti so ženske na Danskem prvič volile pri mestnih in občinskih volitvah. Ženske so volilke v vsej danski državi. Udeležile so se teh volitev jako pridno. V Kodanju je volilo 67.000 mož in 60.000 žensk; v Frederiksbergu 15.200 mož in 16.500 žensk. Na deželi v mestih je volilo 81.500 mož in 80.700 žensk; na deželi v kmetijskih občinah 293.000 mož in 266.000 žensk. Največja udeležba žensk je bila pri volitvah po mestih. Izvoljenih je bilo 128 žensk v obč. svete (62 v mestih in 65 na deželi). Med izvoljenkami je 84 omoženih, 38 samic in 5 vdov. Danske ženske so dobro organizovane, zelo izobražene, zavedne in samostojno misleče. Dolgo so se borile za volilno pravico, končno so zmagale. Njihova politična voditeljica je gospa Alojzija Nörlund.

Ravnateljica banke. Na Ogrskem, v mestu Szatmar-Németi je bila gospa Ilona Boros imenovana za ravnateljico »Obrtne zadružne banke.« To je menda prva bančna ravnateljica v Avstro-Ogrski.

Učiteljice v Ameriki. V Zjedinjenih državah severne Amerike je 500.000 učiteljskih moči; izmed teh je 360.000 žensk. Zlasti v ljudskih šolah je v Ameriki vzgoja otrok skoraj popolnoma prepuščena ženskam. V Chikagu je bilo nedavno razpisano mesto šolskega nadzornika. Oglasilo se je več moških in ena ženska, gospa Ella Jonng. In zmagala je nad vsemi ta gospa; mestni zastop je že potrdil njeno imenovanje. Gospa Jonng bode imela 50.000 K na leto.

Dobra Kuharica, spisala Minka Vasič-Govékarjeva. Druga pomnožena izdaja. Z 9 prilogami v barvotisku. Tekom 7 let se je popolnoma razprodala prva izdaja »Dobre kuharice«, tako da je bilo treba prirediti novo II. izdajo, ki je še izdatno pomnožena, tako da obsega sedaj knjiga 615 strani z 1442 recepti. Da se je I. izdaja »Dobre Kuharice« tako hitro razprodala, to je pač najbolje priporočilo zanjo. Izšla je pri g. L. Schwentnerju v Ljubljani.



Doma.

Deset zapovedi za zdravje. 1. Vstajaj zarana, hodi zgodaj spat, izpolni dan z delom. 2. Ali živiš od svojega duševnega dela? Tedaj ne pusti, da ti odrevene roke in noge. Ako živiš od dela svojih rok? Ne zabi gojiti svojega duha in množiti svojega znanja. 3. Zmerna hrana in treznost sta najboljši življenjski lek. 4. Čistost prepreči zarjavenje; stroj, s katerim se najboljše ravna, traja najdaljše. 5. Dovoljno spanje krepi in ozdravi telo; preveč spanja pomehkuži in slabi. 6. Pametno oblečen biti, se pravi nositi tako obleko, da je kretanje neovirano in telo toplo dovolj, da je zavarovano proti nenadni menjavi temperature. 7. Čista, vesela hiša napravi srečen dom. 8. Z zabavo in razvedrilom se duh osveži in okrepi; toda zloraba privede do razuzdanosti in razuzdanost do pregrehe. 9. Dobrovoljnost povzročuje veselje do življenja, in veselje do življenja je pol zdravja. Otožnost in malosrčnost pospešujeta starost. 10. Tečna, domača hrana vzdržuje telo; čisti zrak in solnčni sij sta neogibno potrebna zdravju.

Mrzle čašice iz breskev. Olupi razpolovljene breskve in jih zreži na listke; zmešaj jih s sladkorjem in jih deni v stekleno skledico. Slabše kosce breskev zmešaj z vodo in limonovim sokom ter jih pretlači skozi sitce, prideni sladkorja in malo vina ter vlij to v skledico na zrezane breskve. Skledico postavi na led.



Nova »Kolinska tovarna« za kavine primesi v Ljubljani izdeluje kavine surogate, kateri so vsled svojega izvrstnega okusa in krasne barve — saj se izdelujejo iz najboljšega blaga — vedno bolj priljubljeni v slovenskih rodbinah. Izdelke te slovanske tovarne odklanjajo vsled njih čisto slovanskega izvira nemški trgovci in nemške rodbine čisto dosledno, akoravno so ravnotako dobri, če ne boljši kakor nemški izdelki, kateri žalibog doslej še vedno preplavljajo naše slovanske rodbine, ki vsled vednega nadlegovanja in hvalisanja dajejo tem slednjim prednost. Kolinska tovarna za kavine primesi v Ljubljani izdeluje razun različnih vrst cikoriije tudi izvrstno sladovo ter žitno kavo, ki pomešane s cikorijo nudijo osobito otrokom izvrstno pijačo; z mlekom je ta kava zdrava in tečna pijača, kajti v njej se nahajajo hranilne snovi v mnogo večji meri kot v navadni bobovi kavi. Žitna kava, katera se izdeluje kar najskrbneje, tako, da je boljša od vseh konkurenčnih izdelkov vsled svojega prijetnega okusa, je vedno sveža na prodaj za zelo nizke cene pri vseh trgovcih, kajti direktno pošiljanje v rodbine bi ta izdelek preveč podražilo, rodbina pa je primorana porabiti celo pošiljatev in blago postane slabejše, ker dolgo časa leži. Priporočamo torej našim gospodinjam, naj zahtevajo vedno v vseh trgovinah Kolinsko, zvezdno ali pa Ciril-Methodovo cikoriijo, ljubljansko žitno ali sladovo kavo; postrežene bodo z dobrim blagom in imele bodo to dobro zavest, da so kupile blago slovanskega izvira in da ne izdajajo denarja za tujo robo.